

SUVREMENI PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

Šimun Musa, Mirela Šušić, Marko Tokić. *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti*. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2015.

Knjiga *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti* autora prof. dr. sc. Šimuna Muse, doc. dr. sc. Mirele Šušić i doc. dr. sc. Marka Tokića objavljena je 2015. godine u nakladi Sveučilišta u Zadru. Knjiga ima 336 stranica, a sastoji se od predgovora, uvoda i osam poglavlja. Na kraju knjige, iza korisnoga popisa citirane i konzultirane literature, nalaze se imensko i pojmovno kazalo te bilješke o autorima.

Ova knjiga posvećena je vrlo važnim aspektima proučavanja i poučavanja književnosti, kako na sveučilištima, tako i u školama. Vrijednost ovoga sveučilišnog udžbenika u kompleksnosti je njegova sadržaja, u naglašavanju važnosti metodike u odgojno-obrazovnom procesu, a posebno metodike književnosti, suvremenoga pristupa književnosti kroz interpretaciju i recepciju, što omogućuje čitateljima i svim budućim nastavnicima sagledavanje književnih djela i obavljanje posla nastavnika na nov način.

Prva dva poglavlja obrađuju opću metodiku i metodiku književnosti. Polazeći od misli da je metodika znanost o poučavanju nastavnoga predmeta, autori s pravom naglašavaju da nastavnikova sklonost za posao, darovitost i poznavanje određenoga predmeta nisu dovoljni za kvalitetno izvođenje i oblikovanje nastave. Metodika je prikazana kao autonomno znanstveno područje koje teži prilagodbi i korištenju metoda prenošenja znanja tako da one potiču kreativnost i efikasnost nastavnoga rada. Znanstvena zasebnost metodike književnosti dokazana je njezinim predmetom proučavanja: nastavnik književnosti, književnost kao nastavni predmet na svim stupnjevima odgoja i obrazovanja, teorija i praksa književnoga odgoja i obrazovanja, odnos metodike i drugih znanosti, nastavni programi – kurikulum, učenik kao subjekt književnoga odgoja i obrazovanja, recepcija i literarno-estetska komunikacija, nastavna sredstva i pomagala, teorije učenja, nastavni proces itd. Bez metodike nema cilja, svrhe, sustavnosti i kontinuiteta stjecanja književnoga znanja. Uloga je metodike književnosti da omogući učenicima kroz različite književne sadržaje i pojave i uz pomoć određenih metoda i postupaka shvaćanje književnih fenomena i izgrađivanje valjana odnosa prema književnim djelima. Bitno obilježje metodike, prema A. Beženu (*Metodika – znanost o poučavanju nastavnog predmeta*, Zagreb, 2008.), jest definiranje obrazovnih pravila i istodobno davanje potpune slobode uz prihvaćanje individualne kreativnosti učenika i učitelja u organiziranju i izvođenju odgojno-obrazovnoga procesa.

Osobita pozornost posvećena je interdisciplinarnosti pristupa kao glavnom obilježju suvremenih književno-metodičkih načela. Tako su prikazivane veze metodike književnosti s pedagogijom, psihologijom, sociologijom, filozofijom i drugim znanostima. Interdisciplinarnost omogućuje rješavanje složenih odgojno-obrazovnih problema i svakako pridonosi istraživanju, boljoj spoznaji književnoga djela i njegovu sagledavanju iz različitih perspektiva. Na primjer, metodici književnosti i pedagogiji, koja se kao znanost o odgoju nalazi u temelju metodike,

zajednički su pojmovi odgoj, odgojne metode i odgojna sredstva, koja zauzimaju važno mjesto u procesu poučavanja i oblikovanja nastavnoga rada. S didaktikom je metodika književnosti povezana preko organizacije nastave, nastavnoga sata i jedinice, nastavnoga plana i kurikula, oblika rada u nastavi. Za metodiku su također važne psihološke spoznaje o osobitostima ljudskoga intelektualnog razvoja u pojedinim razdobljima koje utječu na načine rada i rezultate u nastavi. Vrlo je važno da se nastavni program razrađuje na temelju tih spoznaja i da te spoznaje budu nužan dio učiteljeva stručnog znanja. Postoje i razne psihološke teorije i teorije motivacije koje su također važne za metodiku.

Sagledavajući književnost i procese poučavanja s toliko različitih aspekata, i to na temelju velikoga praktičnog iskustva, te donoseći pritom kao značajnu novinu digitalni književno-metodički sustav, udžbenik potpuno odgovara suvremenim izazovima u oblikovanju nastave književnosti. Vrlo je jasno prikazano kako je metodika književnosti objedinila znanje o književnosti i znanje o poučavanju književnosti.

Ovaj udžbenik, osim detaljne teorijske strane, sadrži i praktičnu primjenu znanja. Posebno je zanimljivo poglavlje "Književnost kao nastavni predmet", u kojem je pozornost posvećena i načinu izražavanja nastavnika. Važno je ne samo što on govori, već i kako govori. Upravo način na koji se je nešto reklo, odnosno način na koji se je prenijelo znanje jest ono što će ostati u svijesti učenika. Sve je važno u procesu nastave književnosti: zvuk, svjetlo, izgled, visina glasa, nastavna pomagala i drugo. Sve to uvjetuje školsku recepciju. Književni sadržaji koje donosi nastava književnosti učenicima pružaju velike mogućnosti suživljavanja, domišljanja, razmišljanja, maštanja, spoznavanja i doživljavanja. A doživljaj je ono od čega se u suvremenoj nastavi književnosti kreće u interpretaciju i čemu suvremena nastava književnosti daje polazišno mjesto za interpretaciju. Cilj je nastave omogućiti praktično iskustvo, a svrha je naučiti učenike misliti o književnosti i prepoznati estetsku vrijednost književnoga djela.

Ovdje su obrađeni svi elementi nastave poput nastavne jedinice, nastavnoga sata, nastavne situacije i sadržaja, strukture i ciljeva, kao i pripreme i organizacije sata, što je jedan od glavnih uvjeta uspješnoga sata. Nastava mora biti promišljena i osmišljena, književna djela treba suživljeno pročitati, doživjeti i promisliti, a nastavna pomagala pažljivo odabrati i njima se suvereno koristiti.

Također, autori donose uvid u sve poznate načine izvođenja nastave književnosti koji su proizašli iz prakse poučavanja i pojedinačnih metoda te njihovih unutarnjih mijena i koji su u stručnoj književnometodičkoj literaturi nazvani metodičkim sustavima kao što su reproduktivni, interpretativno-analički, otvoreni, projektni, problemsko-stvaralački, korelacijski i drugi sustavi. Zajednički je svim sustavima položaj učenika u nastavi i tijekom nastavnoga procesa. Posebno je naglašeno da se metodički sustavi, premda se u teoriji odvojeno prikazuju, u praksi međusobno dopunjuju, odnosno naglašeno je da kvalitetna nastava književnosti upotrebljava od svakoga metodičkog sustava ono što je potrebno i korisno za što kvalitetnije prenošenje književnoga znanja i poticanja spoznaje. Kod metodičkih sustava istaknuta je važnost stalnoga razvijanja i usavršavanja pod utjecajem različitih suvremenih teorija učenja i poučavanja, a i sami autori proučavajući suvremenu

nastavu književnosti uočavaju u praksi te u ovoj knjizi donose, teorijski obrazlažu i jasno prikazuju posve novi digitalni metodički sustav nastave književnosti – što, između ostaloga, predstavlja posebno vrijednu književno-metodičku novinu koju donosi ova knjiga.

Nastavnikova uloga također se promijenila. Od njega se očekuje svestrano poznavanje djela, metode interpretacije, analitičnost i komunikacijska sposobnost. Za nastavnika je važno ne samo upoznati učenika sa sadržajem, već i pomoći mu ovladati njime. Nastavnik posebno treba usmjeravati učenika "kako učiti" te pomoći učeniku da otkrije vlastite načine učenja koji će mu omogućiti postizanje najboljih rezultata i dolaženje do vlastitih spoznaja. Osim toga, nastavnik bi trebao biti sposoban sugestivno prenositi doživljaj i znanje učeniku uz uvažavanje njegove ličnosti.

Sljedeće veliko poglavlje posvećeno je interpretaciji. Temeljna je zadaća interpretacije otkrivanje unutarnjih zakonitosti djela. Suvremena interpretacija književnoga djela prikazuje njegovu estetsku bit, njegovu umjetničku vrijednost preko svoje jedinstvenosti i unikatnosti. To je potraga za smislom književnoga djela. Ovdje su prikazani razvoj učenja o interpretaciji, metode te interpretacija književnih djela u okviru zagrebačke škole i njezina postignuća.

Poimajući književno djelo u skladu s iskazom M. Solara kako umjetničko djelo nema samo individualnost, nego i osobnost dijelom usporedivu s ljudskom personalnošću, može se reći da je interpretacija ta kojom se pokušava prodrijeti u osobnost, shvatiti svu dubinu i otvorenost, dinamizam i proturječnost te cjelovitost svijeta književnoga djela. Upravo interpretacija čini tekst životnim i aktualnim.

Školska interpretacija posebna je po tome što uvodi učitelja i učenika u proces interpretacije. Ovdje interpretacija ima metodičko-pedagošku ulogu i njezina je osnovna svrha uvođenje u bit umjetničkoga djela i njegovih bitnih estetsko-poetičkih značajki. Ona mora na jednostavan način jasno prikazati učeniku bitne elemente književnoga djela i njegovu estetsku vrijednost. Učenik postaje subjekt nastave te ga je važno naučiti izraziti dojmove o književnom djelu. Učenik bi tako trebao naučiti pojmovno izraziti svoj dojam cjeline književnoga djela. Posebno je zanimljiv i praktičan strukturni model sata školske interpretacije i redosljed faza od doživljajno-spoznajne motivacije, najave teksta i njegove lokalizacije, interpretativnoga čitanja, emocionalno-intelektualne stanke, objavljivanja doživljaja i njegove korekcije do interpretacije, sinteze i samostalnoga rada učenika. Takav pristup bilo kojoj nastavi omogućit će maksimalnu zainteresiranost i sudjelovanje učenika u nastavi te će se lakše dobiti povratna informacija o rezultatima rada učenika i nastavnika. Naglašena je i posebna vrednota ovakvoga strukturnog modela sata nastave književnosti to što je on primjenjiv na svim stupnjevima obrazovanja i u interpretaciji bilo kojega umjetničkog teksta

Također je zorno prikazana govorna interpretacija sa svojom starom tradicijom, poviješću, s mnoštvom primjera i različitim motrištima. Svako novo motrište omogućuje novu interpretaciju.

Treba istaknuti važnost udžbenika i s obzirom na njegov doprinos u obliku velikog poglavlja posvećena metodičkim osnovama interpretacije književnih

rodova i vrsta, gdje je na konkretnim primjerima korak po korak obrađen način interpretacije poezije, proze i drame, opisani su svi potrebni pojmovi nužni za interpretaciju. S pravom je naglašeno da za interpretaciju nije dovoljno samo doživjeti djelo ili pjesmu, već je potrebno tekst objasniti uz pomoć stručnoga i teorijskoga pojmovlja književne znanosti pri čemu uspjeh interpretacije ne ovisi o redoslijedu elemenata analize, nego o sposobnosti da se ti dijelovi pokažu kao cjelina. Ovdje su prikazana bitna obilježja pjesama, romana, bajki, zatim polazišta za interpretaciju, karakterizacije likova i ostali u ovom kontekstu relevantni elementi, što može uvelike olakšati nastavnicima i učenicima postupak interpretacije. Vrlo je važno prilagoditi književno djelo nastavnom procesu radi djelotvornoga susreta učenika s književnim tekstom. Temeljni pojmovi pristupa književnom djelu jesu doživljaj književnoga djela, analiza (raščlamba književnoga djela) i interpretacija (tumačenje književnoga djela). Dakle, doživljaj je preduvjet za analizu kojom se u procesu interpretacije otkrivaju kompozicija književnoga djela i njegova bitna estetska svojstva.

Posebna pozornost posvećena je povezivanju različitih umjetnosti s književnošću u nastavnom procesu. Promatranje i doživljaj životnih pojava umjetnički raznovrsno izraženih omogućuje dublji i svestraniji razvoj učenika. Ovdje se razmatra i književni fenomen koji omogućuje povezivanje književnoga djela s drugim umjetnostima poput likovne, glazbene i filmske umjetnosti. Sagledavanje književnoga djela s drugih motrišta produbit će učenikov doživljaj i potaknuti njegov emocionalni, spoznajni i estetski razvoj. Književnost prikazana u svijetu drugih umjetnosti potaknut će motivaciju za čitanje i razumijevanje književnoga djela.

Od posebna je interesa poglavlje o teoriji recepcije u kojem se u prvi plan stavlja čitatelj i njegov odnos prema djelu, odnosno njegova sposobnost prihvaćanja književnih sadržaja. Upravo je čitatelj onaj čimbenik koji prosuđuje o estetskoj vrijednosti književnog djela. Za učenike vrijedi to da se zajedno s nastavnicima svojom recepcijom književnih djela, poimanjem i doživljajem užive u njih te se na taj način spoznajno, emocionalno i estetski obogate. Ovo poglavlje razjašnjava pojavu i razvoj školske recepcije i njezin suodnos s interpretacijom, teorijom recepcije i metodikom književnosti.

Posljednja dva poglavlja knjige imaju vrlo konkretnu svrsishodnost i funkcionalnu važnost. Naime, dok prethodnije poglavlje, pod nazivom "Akademska proza", zahvaljujući konkretnim naputcima o poznatim vrstama znanstvenih i stručnih radova predstavlja književnoznanstvenu osnovicu rada u metodici književnosti, posljednje poglavlje, nazvano "Metodička praksa", predstavlja značajnu novinu u književnometodičkom, ali i širem kontekstu, jer teorijski uspostavlja, usustavljuje, prikazuje i obrazlaže metodičku praksu – nastavu književnosti u osnovnoj školi, u srednjoj školi i na visokoškolskoj razini. Ovo posljednje poglavlje obogaćeno je i vrlo konkretnim primjerom dnevnika prakse koji ima višestruku svrhu te vrlo jasnom i preglednom pripremom za nastavnu jedinicu.

Zaključno se može reći da knjiga *Uvod u metodiku, interpretaciju i recepciju književnosti* sadrži jasno izloženo kompleksno teorijsko i praktično znanje o proučavanju i poučavanju književnosti koje je nezamjenjivo u odgojno-obrazovnom procesu. Jedino takav pristup može omogućiti uspješan rad nastavnika i učenika,

svestrano razviti djecu i mlade ljude i usaditi im ljubav prema čitanju i književnosti. Prilagođen studentima nastavničkoga usmjerenja, s mnogo korisnih savjeta i načina rješenja različitih metodičkih situacija, aktualan i svima koji se bave odgojno-obrazovnim radom, ovaj udžbenik s pravom zaslužuje izdavanje u znatno većem broju primjeraka.

Juriy Vykhodtsev